СВОБОДА SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLVI. Ч. 160. Джерзі Ситі, Н. Дж., середа, 13-го липня 1938. No. 160. Jersey City, N. J., Wednesday, July 13, 1938. VOL. XLVI.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1018. 4-0807. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

З ПОЇЗДКИ ПРЕЗИДЕНТА ПО СТЕЙТАХ

АМАРІЛО (Тексас). — Президент Рузвелт у своїй поїздці зупинився в стейті Тексас і там у кількох містах з вагонової плятформи виголосив промови. В тих промовах він вихваляв конґресменів: Джонса, Джансона, Ленгема, МкФарлейна і Мейверика. За те ні словечком не згадав про сенатора О'Коналія і конґресмена Сомнерса. Оба останні гостро виступали колись проти задуманого президентом судового реорґанізаційного законопроєкту. Президент також зо свойого поїзду назначив на федерального суддю виразного прихильника „нового розділу", ґубернатора Олреда.

ПРИГОТОВЛЯЮТЬ КОРОТШИЙ РОБУЧИЙ ТИЖДЕНЬ.

ОЛБАНІ. — Комісія відносин у промислі й робітничих нагород, назначена конституційною конвенцією в Олбані, ухвалила, щоб у цілім нюйорськім стейті запровадити 40-годинний робучий тиждень з пятьма робучими днями. Ухваливши цей проєкт згадана комісія піддасть його ще під голосування загальної конвенції.

МЕКСИКАНЦІ ДАЛІ КОНФІСКУЮТЬ АМЕРИКАНСЬКЕ МАЙНО.

МЕКСИКО СИТІ. — Мексиканський уряд тепер сконфіскував пять великих американських копалень на території Мексика. Ці копальні уряд передав у завідування мексиканським юніям. Як „леґальну" причину конфіскати уряд подав це, що згадані копальні не заплатили податку у висоті 12% вартости того, що вони видобули з землі. Заряд копалень заявив, що ні одна копальня на світі, коли основана на леґальних основах, не всилі віддати 12% видобутого майна і далі існувати.

НІКОЛАС БОТЛЕР ПРО ЕВРОПУ.

НЮ ЙОРК. — З Европи повернувся президент Колюмбійського університету, Ніколас Ботлер. У розмові з кореспондентами він сказав, що тепер Европа трохи успокоїлась і вже є кращі вигляди на мир, ніж минулого року. Він хвалив анґлійського премієра Чемберлейна і казав, що хоч його в Анґлії багато людей ненавидять, то проте він робить велику роботу для свого краю і досі врятував Анґлію від чергової війни.

ПОКИНУВ ЮНІЮ ЯК ПРОТЕСТ ПРОТИ КОМУНІЗМУ.

ВАШИНҐТОН. — Ричард Галет, предсідник юнії телеґрафних робітників, зрезиґнував з предсідництва для протесту проти того, що діється в його юнії. Він говорив, що та юнія знаходиться під переважаючими впливами комуністів. Також посторонні впливові люди часто зверталися до нього як до предсідника, щоб він заставляв свою юнію помагати комуністам. Галет зазначив, що він віддавна працює в юнії як орґанізатор і провідник. Але до юнійного руху він прилучився не на те, щоб піддержувати комуністів, тільки на те, щоби поправити долю робітників.

ЛІКАР, ЗРОБИВШИ ПОМИЛКУ, ОТРУЇВСЯ.

САН РАФАЕЛЬ (Каліфорнія). — Молодий лікар Джозер Свіндт через помилку зробив лиху діяґнозу одному хворому і записав йому лихе лікарство. Хорий помер. Лікар так узяв собі це до серця, що сам поповнив самогубство, заживаючи отруї. Коли ступнево до нього приходила смерть, він записував свої враження. Між іншим записав такі слова: „Так затишно і спокійно, так відмінно від того скаженого хаосу, який лишаю за собою".

ЖІНКИ ХОЧУТЬ МАТИ СВОЮ ПРЕДСТАВНИЦЮ В НАЙВИЩІМ СУДІ.

ҐРЕНД РЕПІДС (Мішіґен). — Уряд жіночої орґанізації, „Федерації американських бизнесових і професійних жінок", вислав до президента Рузвелта телеґраму з проханням, щоб на опорожнене місце в Найвищому Суді по покійному судді Кардозі назначити жінку. В той спосіб жінки матимуть у Найвищім Суді свою представницю, яка охоронятиме їх інтереси.

ДОМАГАЮТЬСЯ ПОПРАВКИ В ЗАКОНІ ВАҐНЕРА.

АТЛЯНТИК СИТІ. — На конвенції юнії скляних робітників президент А. Ф. П., Вилйем Ґрін, виголосив промову, в якій сказав, що в першій мірі А. Ф. П. треба завдячувати, що появився закон Ваґнера. Та цей закон має багато помилок і його треба справити, говорив Ґрін. Він також таврував гостро політику Джана Луіса, предсідника К.П.О., називаючи його „амбітником, деспотом, диктатором".



ЖЕНЦІ.

Щоб воювати, жовніри мусять їсти. Тому льоялістичні жовніри в Еспанії мусять помагати при жнивах у Катальонії.

ЖИДИ ПРИКЛОННИКИ ҐЕН. ФРАНКА.

З Софії (Болгарія), повідомляють, що товариство сефардистів, нащадків еспанських жидів, яких королева Ізабеля примусила в 14 віці покинути Еспанію й виїхати до Болгарії, ухвалило приступити до національного руху еспанського народу. Зібрання сефардистів у Болгарії повідомило про ухвалу уряд ґен. Франка. В льокалі сефардистів у Софії завісили еспанський національний прапор та підняли оклик у честь ґен. Франка.

ПРОТИ ЧУЖИНЦІВ.

З Отави повідомляють, що небаром почнуть переводити урядове слідство над діяльністю багатьох „чужинців" у Канаді, а також будуть розсліджувати громадянські папери деяких з них. Слідство будуть переводити під наглядом урядовців з Отави. Згадані розсліди обмежаться переважно до тих чужинців, що були родом з неприятельських країв у часі світової війни й що у наступній війні будуть правдоподібно також тими, що походять з неприятельських країв.

ПРИСУД НА СЛОНА.

На острові Цейльон перший раз мабуть в історії відбувся суд над слоном.

Слон на назвище Горацій, звір із великими клеваками, йшов завжди напереді ріжних релігійних процесій і був справжнім любимцем буддійських монахів. Та недавно тому Горація щось напало й він став кидатися на людей. Вісім людей згинуло або від його клеваків, або під його ногами.

Поліційний суд засудив слона на кару смерти через розстріл. Цейльонське буддійське духовенство зробило відклик до ґубернатора, одначе він затвердив присуд.

Щоб лекше і безпечніше виконати правосильний присуд, слона привязали до величезного дерева. Слон наче прочував, що його жде, й за кожним разом, коли стрілець підносив кріс, робив рух у бік, намагаючись відвернутися від цівки кріса. Вкінці стрілець підхопив відповідний мент і вистрілив. Велитенський тулуб слона повалився непорушно на землю.

В КОЖНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИНЕН ЗНАХОДИТИСЯ ЧАСОПИС „СВОБОДА".

ПЕС ЗРОБИВ 600 МИЛЬ, ЩОБ ЗНАЙТИ СВОГО ПАНА.

До Юстону, в Британській Колюмбії, прибіг сніжнобілий собака „Спіц" з Одеси в Тексасі, щоб тут віднайти свого пана, якого він згубив у Тексасі. Пес зробив 600 миль дороги. Недармо мав покалічені лаби й виглядав змордований та ослаблений.

ВИЙНЯЛИ ПОЛОВИНУ МІЗКУ.

Д-р К. К. МеКензі з Торонта повідомив Американсько-Медичне Стоваришення у Сан Франсіско, що йому вдалося вповні вилікувати одну дівчину з епілепсії, вийнявши з її черепа половину її правого мізку. По операції дівчина цілковито видужала й не має більше епілептичних атак. Дівчина з половиною мізку чується й заховується як уповні нормальна людина.

НОВІТНІЙ РОБІНСОН БУДУЄ СОБІ ОСТРІВ.

Один із приватних будапештенських урядовців, який не мав жінки, не пив, не курив, не гуляв, всі вільні хвилини перебував на Дунаю. Він купався, плавав човном, опалювався на сонці, словом, усі вільні хвилини перебував у воді й на повітрі. Він прийшов до висновку, що найкраще зробить, як ціле життя перебуде на Дунаю. Тому теж в одному дуже гарному місці ріки почав кілька літ тому ставити штучний острів. Цього року він хотів той острів побільшити та вибудувати собі на ньому дімок. Острів мав 25 м. довжини й 8 м. ширини.

Коли цього року новітній Робінсон узявся знову до праці, стрінув непередбачену перешкоду, а саме власник надбережних ґрунтів запротестував якнайрішучіше проти нового небажаного сусіда. А що новітній Робінсон теж не думав легко зректися свого пляну, ціла справа опинилася в суді, куди її подав правний власник надбережних ґрунтів. В суді цілої справи не розвязали, лиш заявили, що острів на підставі законів є власністю господаря надбережних ґрунтів. Якщо новітній Робінсон хоче таки вдержати острів для себе, мусить сам подати справу до суду й доказати, що острів повстав виключно з його праці й заходів. Та й тоді ще годі передбачити, яке становище займе суд. Невесела, як видно, доля будапештенського Робінсона та його „посілостей".

ДВІ СЕСТРИ І ПЕС ПОБОРОЛИ МЕДВЕДЯ.

14-літній Піт Герингтон з Пісейку, в Саскачевані, буде на другий раз обережніший з медведями. Піт пішов до лісу шукати коров, але замісць коров знайшов малого медведюка. Не довго надумуючись, узяв його на руки й, махнувши на корови, пустився врадуваний додому. Та ледви крок ступив, як стара медведиця мов зпід землі виросла й гепнула його по голові. Піт покотився на землю і стратив притомність.

На щастя, надбігли дві його сестри з великим поліційним псом. Пес кинувся на медведицю і схопив її за гортанку, а дівчата за той час відтягнули Піта в безпечніше місце. Ціла подія скінчилася на тім, що пес прогнав медведицю в кущі, а Піт вернувся додому з приголомшеною головою й з порожніми руками.

ЖІНКИ СХОПИЛИ ЖІНКУ.

В деяких околицях давньої Сербії панує по нинішній день звичай, що чоловікові, якому помре жінка, не вільно другий раз женитися. Очевидно цього старого звичаю не стосують у всіх випадках, лиш у тих, у яких пожиття чоловіка з жінкою з його вини було погане.

Недавно трапилася там подія у звязку з тим звичаєм. Багатий селянин із села Любенец повдовів. Небавом після смерти жінки виявив він охоту женитися з молодою красунею з сусіднього села. Та не лиш її батьки, але й вона сама піднесла вдівцеві гарбуза. Одначе багач не хотів з цим погодитися та рішив іншим способом здобути собі жінку. Він намовив, кілька відважних жінок, щоб вони схопили йому наречену і привели її до його дому. Він заплатив їм згори за „труд" і прирік, на випадок успішного закінчення діла, ще 4,000 динарів.

Хитрий плян повівся й молода красуня опинилася в домі багача. Та не довго він тішився судженою, бо ще того самого пополудня її рідня відбила „молоду". Крім цього „нещасний" вдовець іще відповідатиме разом зо своїми спільницями за насильне схоплення в суді.

Не треба зовсім до цього додавати, що найбільше нарікає багатий удовець на старі звичаї.

ЩАСЛИВО ЛЕТИТЬ ДОВКОЛА СВІТУ

ПАРИЖ. — Американський міліонер і славний летун Говард Гюз перелетів Атлянтійський океан у такому скорому часі, що мало хто надіявся на летунськім полі біля Парижа, щоб це було можливо побачити там Гюза за яких 16 годин, як він вилетів з Ню Йорку. Але те, чого ніхто не надіявся, здійснилося. Гюз відбув цей лет зо своїми чотирма товаришами за 16½ години, себто перелетів цей простір у часі меншім на половину від того, якого треба було до перелету Чарлзові Линдберґові тому 11 років. Гюз заявив, що перелет був звичайною подією, бо все було точно обчислене й оперте на науці. По дорозі був деякий клопіт з радіовим апаратом і з компасом. Простір з Ню Йорку до Парижа виносить 3,641 миль. З Парижа полетів Гюз до Москви звідтам полетить до Красноярська і Якутська, а потім до Фербенкс на Алясці. Звідтам повернеться до Ню Йорку. Ось це є задумана Гюзом маршрута довкола світу.

ЗА ОБРАЗУ ПОЛЬСЬКОГО НАРОДУ.

ЛЬВІВ. — У Польщі було в 1937 році 3,000 судових розправ за образу польського народу. Та в попередніх роках було таких карних розправ далеко більше, бо від 7 до 8 тисяч.

ХОЧЕШ ДІСТАТИ ПРАЦЮ, ЗМІНЯЙ РЕЛІҐІЮ.

ЛЬВІВ. — „Діло" (ч. 132) подає з Золочева, що там є беконярня, якої власником є жид, а спільником польське „Окренґове Товаржиство Рольніче". Директором є поляк, майор на емеритурі. У беконярні працювали й українці. Та їх почали звільняти без подавання причин. Але ті мотиви вийшли незабаром наверх. Хто змінив релігію і перейшов на латинське, того назад приймали на службу. Так було досі. А тепер зажадали таки без обиняків від усіх осталих у беконярні українських робітників зміни метрик. „Діло" подає, що цей факт є правдивий до подробиць. Причому таврує тих наших хитких людей, що піддаються таким натискам.

ПРО ГУЦУЛЬЩИНУ ПО АНҐЛІЙСЬКИ.

ЛЬВІВ. — Подають, що незабаром буде перекладена анґлійською мовою книжка „На високій полонині", яку написав поляк С. Вінценц. Це книжка про Гуцульщину, написана з великим хистом, яка віддає доволі правдиво звичаї й обичаї гуцулів та характер Гуцульщини. Книжку перекладає Н. Стефенс, що відомий з багатьох перекладів ріжних слов'янських авторів анґлійською мовою.

ПОКАРАЛИ НАЦІСТІВ.

КОВНО (Литва). — Військовий командант Клайпеди (Мемелю) заслав до концентраційних таборів сімох німців, котрі належали до тих, що влаштували були націстичну маніфестацію в Клайпеді з нагоди прибуття німецького корабля „Прайсен". Учасників подібної другої маніфестації поставлено під воєнний суд. Наслідком тих маніфестацій було 6 осіб тяжко ранених. Між ними є два литовці.

„МАДЯРОН" — ЦЕ ОБРАЗА ЧЕСТИ.

УЖГОРОД. — „Нова Свобода" (ч. 11) подає, що краєвий суд в Ужгороді видав рішення, що прозва „мадярон" є образою чести. За таку прозву покарано І. Повхана, свідомого українця, гривною 200 корон. Повхан назвав так учителя Сцитовського.

НЕ ПІШЛО З „ВЕЛИКОРУССКИМ" БЛЬОКОМ.

УЖГОРОД. — „Нова Свобода", згадуючи за відізд американської делеґації до Америки, подає, що завданням цеі делеґації було „замирити і зеднати до співпраці національні ради" на Закарпатті. Та головний речник делеґації, д-р Ґеровський, узагалі не старався мирити, а творив якийсь великорусский бльок. І це йому не вдалося. Часопис кінчить новинку ось так: „Їхня місія інакше не могла скінчитися, бо ми посередників між нами та владою й між партіями не потребуємо".

ВІДІЙШОВ ПЕРЕДЧАСНО.

УЖГОРОД. — Помер д-р Антін Брящайко, один з трійці Брящайків, себто з тих, що стоять у передових рядах українського відродження на Закарпатті. Помер у молодому віці. Відомий був з українського патріотизму вже тоді, коли за прояв українських почувань грозила кара смерти з боку мадярів.

В УКРАЇНСЬКІМ СЕЛІ.

УЖГОРОД. — „Нова Свобода" (ч. 10) подає, що в селі Буштині, що має 4,000 мешканців і де є самі свідомі українці, є чеські захоронки для жидівських дітей, а нема ні одної української.

"SVOBODA" (LIBERTY).
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc.
at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

За оголошення редакція не відповідає.

Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. 4-0807.

Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

СТОЯТИ НА ВИСОТІ

Справа трагічної події, що скоїлася 23. травня у Ротердамі, далі не сходить зо шпальт української преси, що є наскрізь природнім явищем. І коли хто намагається чимсь причинитись до вияснення цієї події, то й це є природнє і зрозуміле. Як і природнім і зрозумілим є те, що ріжні люди всіляко підходять до розвязки вбивства полк. Евгена Коновальця. Бо як не зловлено вбивника, то, очевидно, осталося свобідне поле до „фантазування". Та саме те „свобідне поле". являється тепер добрим мірилом того, як хто ту свободу розуміє, а ще більше — відчуває. Воно дало також багатьом людям нагоду виявити себе у свому властивому світлі, або краще — характері.

До нашого переконання і до наших почувань промовляє те, що полк. Е. Коновалець згинув з наказу червоної Москви. Переконує нас про це навіть той скупий матеріял, який дійшов до загального відома, а звязаний з тим убивством. Бо в порівнянні з тим, що „вифантазовують" большевики та гетьманці, що хочуть приписати те вбивство самій О.У.Н., чи її провідним людям, навіть ті „скупі" матеріяли, що походять з Ротердаму, є на ціле небо більш переконливі. А саме вони звязують це вбивство з Москвою.

Наш часопис має повну свободу вияснити ротердамську трагедію відповідно до свого переконання і своєї віри. У цій трагічній події він виходить з того заложення, що в Ротердамі згинув українець і за українську справу. Бо як би хто не ріжнився з полк. Коновальцем щодо способу і доцільности веденої ним політики чи революційної акції, то таки не можливо й найбільшому ворогові покійника не признати того, що він працював для України і її визволення. І яка та праця не булаб, її ненавиділи вороги України. І за неї наставали на його життя вже від довгого часу. Якби в Ротердамі був згинув у подібнім випадку за українську справу українець гетьманських чи соціялістичних переконань, ми булиб ту смерть відчули також глибоко як удар, нанесений ворогами нашій нації. А, не маючи певних доказів, ми не „фантазувалиб" у такій хвилі й не припускалиб, що таке вбивство є внутрішнім порахунком між гетьманцями чи соціялістали. Ми не клалиб на одну вагу два здогади як однакові, але станулиб відразу проти наших ворогів, бо ті вороги сотками літ не були нічим іншим, а тільки нашими вбивниками. А що в данім випадку є аж надто виразна рука Москви, то нема ніякого морального права кидати підозріння за вбивство полк. Коновальця на свою рідну орґанізацію і на своїх рідних людей, коли нема на те не то доказів, але й чогось такого, що давалоб підставу аж до таких далеко йдучих здогадів, які опоганюють цілу нашу націю. Коли стануться такі трагічні події як ротердамська, що входять в історію нації, тоді треба кожному стояти на висоті національної ідеї. Партійні чи політичні розходження тут ні при чому.

ЯК ЦЕ РОБИТЬСЯ

Американські українці досить добре здають собі справу з того наступу, який іде на нас тут у краю на всіх ділянках життя: економічній, культурній, церковній і політичній. Але часом цікаво поглянути за спеціяльні лаштунки цього наступу; простежити, як він відбувається.

Подаємо на цім місці один з незчисленних прикладів того явища — не за якоюсь „гайдамацькою" ґазетою, а за польським "АБЦ Новіни Цодзєнне". Це орґан „поважний", що виходить у самій Варшаві.

В ч. 185 цеї ґазети читаємо статтю: „Бугрин, волинські Ліскуф, шаньцем польскосці". Бугрин, у ковельськім повіті, це одно з найбільш зразкових загосподарених сіл на Волині (очевидно українське). Передусім це головна заслуга війта Степанчака. Бо він дав приклад іншим, переходячи на лоно католицької церкви, через що потягнув за собою цілий уряд ґмінний і багато мешканців. Нині Бугрин це окопи, польський бастіон серед українського моря. Створено комітет будови костела (для кого в українськім селі?) і дістали апробату епископського консистора, а навіть розпочали вже будову на 2-гектаровій площі, яку подарував ґраф Поніньскі. Зібрано 1,700 зл. готівкою, а довколишня людність охочо (?) помагає при будові... Покищо "набоженьства" відбуваються в Домі Сполечнім. У половині травня повернулись до віри батьків (?) пятьдесять осіб, а в найближчім часі приймуть ту віру кількасот. У липні в Бугрині гостюватиме табор медиків, який без сумніву причиниться до поглиблення польщини. Незабаром повстане також безпроцентова каса для помочи польським ремісникам і купцям. Бугрин буде незабавом получений з державною шосою. Мешканці Бугрина постановили жертвувати армії бойовий літак, а ґмінні урядники жертвували на ту ціль 5 відсотків своїх поборів. Ціла та акція завдячує свій успіх згаданому війтові, який своїм запалом і енерґією захопив інших до чину".

Цей „чин" це, як бачимо, акція винародовлення українського села. Це один з безконечних прикладів на те, як провадиться те винародовлення. І тому треба добре приглянутися до застосованих при цьому метод.

Кореспондент все звалює на війта. До цього ще вернемось. Але, гадаємо, не дуже відійдемо від правди, коли ствердимо, що головними ініціятора ми цілого „повороту до віри батьків" (яка ніколи не була вірою батьків наших селян) є **епископ**, який „дав апробату" на будову костела для кількох хрунів і зарядив збірку грошей на ту ціль, і ґраф Поніньскі, сусідній дідич, який дав площу під костел. А за ними певно стоялц невидимо укриті за кулісами інші ініціятори „повороту до віри батьків", урядові чинники, завдяки яким ґмінні урядовці поскладалися на ту „шляхетну" ціль денаціоналізації нашої людности. **Костел, уряд і дідич** — це ті чинники, які провадили працю денаціоналізації на наших землях цілими віками. Вони знову віджили на західній Волині і знову взялися за свою роботу...

Але не можна поминути і того преславного війта — перевертня. Бо таких війтів є у нас більше.

Давніше, коли націю творили лише верхні верстви, а селянин був худобою, про нього не дбали, ані про те, як він жив, ані як говорив, ані як хрестився. Вистарчило, що денаціоналізувалася шляхта на наших землях, бо в тих часах вона рішала про національне обличчя країни. Та тепер прийшли інші часи. Активним чинником — у демократичних державах таксамо, як і в тоталітарних — стала маса, яка надає скрізь свій національний характер заселеним нею територіям. Ось тому, хто хоче зденаціоналізувати яку територію, мусить денаціоналізувати не лише верхівку (хоч це страшенно важно), але й народню масу. Тому то кидаються на таких Степанчаків...

Ось чому ширення української **культури** серед наших мас, української **книжки**, української **преси** — це завдання, якому нема рівного в його важності. Ось чому не може бути мови на українських землях під Польщею про якесь „перемиря", чи що. Боротьба йде за душу кожного війта в кожнім селі, а ця боротьба затяжна і довга і зупинити її не потрапить ніяка „нормалізація" і ніяке УНДО.

ТАКЕ ОТО НА ХОЛМЩИНІ

(Допис із Холмщини до „Діла" (ч. 131) про „типове явище для цілої Холмщини", себто про „нелеґально" збудовану українську церкву).

I.

До війни були в Тарновиці, томашівського повіту, на Холмщині, 2 церкви: нова, мурована, у середині села, що її збудували селяни власним коштом у 1897 році, отже вже за часів православя, а друга церква, деревляна, стояла на цвинтарі, куди її перенесли, як збудували нову. По війні стареньку церкву замкнули і тому, що заборонили її ремонтувати, вона дійшла до руїни. Вже з рік, як її не стало. Дарма, що закон передбачає будову каплиць на цвинтарях.

Новуж церкву, що ніколи не була ані греко-католицькою святинею, ані римо-католицьким костелом, віддали, як писалось, „у хвилеве користування римо-католицькій людності" з тим застереженням, що ця передача „ні в чому не пересуджує справи власности цього церковного обекту".

До речі буде додати, що у самій Тарноватці було поза фільварком тільки кілька родин католицьких; цілеж село, досить велике, є виключно православне та здавен-давна українське. Адже Тарноватка згадується в Іпатієвськім Літописі, а перехід селян з юнії на православя в 1875 р. відбувся без насильства, як зрештою у цілій південній частині Холмщини. Щоб створити у Тарноватці римо-католицьку парохію, треба було відірвати два сусідні села від їх попередніх парохій: Немірувек від краснобродської парохії та Антонівку від криницької, хоч з Антонівки до Криниці 2½ кільометра, а до Тарноватки — 5 кільометрів, себто вдвоє дальше. Для справедливости треба сказати, що самі польські хлопи Немірувка та Антонівки спротивились тому, щоб їх приписати до тарноватського костела: вониж бачили, як православні будували цю святиню. Проте церкву перемінили на костел.

Зпочатку тарноватчани робили найріжнородніші заходи, щоб вернути собі свою церкву; навіть хотіли процесуватись в суді. Але митрополит Діонісій довго не давав своєї згоди на судовий процес, а його згоди потрібно було, бо, як відомо, співвласниками кожної православної церкви є епархіяльна влада та сама громада вірних. Колиж прийшла повновласть від митрополита на судовий процес, уже існував конкордат з Апостольською Столицею, а він признав власністю костела все те, що в моменті заключення конкордату було у фактичному посіданні костела. В додатку ні один адвокат-поляк не хотів узяти на себе справи, а були тоді в Замості серед адвокатів 2 посли й 1 сенатор, що належали до лівих партій („Визволєня" та „Стронніцтва Людового") і ППС.

Безнадійною стала судова дорога. І тоді тарноватчани задумали збудувати третю церкву. Не легко було задум перевести в діло. Знали селяни, що ніде на Холмщині й ніхто — ні села, ні приватні особи — ніяк не змогли дістати дозволу на будову церкви. Та чи треба було ще інших арґументів, коли по всій Холмщині поверх сотки церков стояли замкнені, а ремонтувати їх не дозволяли? Адже і в Тарноватці стояла така церква.

Треба було шукати іншої, окружної дороги. І ось нараз усе село перейшло до „народового костела". Біскуп цього костела, Фарон, що саме тоді мешкав у Замості, негайно прислав до села священика, який відправив по православному. Це був о. Шведко, що передтим довший час був православним дяком. Гірше було, що цей народовий священик не мав права вести книг цивільного стану. Проте, на диво селян, льокальна влада, себто війт волости та командант поліційної станиці, по змозі помагали селянам від часу, як вони стали „народовцями". Так оце вони передали селянам деякі речі із замкненої церкви у сусідньому селі Панькові.

Підбадьорені цим селяни почали тихцем підготовляти все необхідне для будови дому молитви; набрали у жидів на борг дерева і замовили бляху на дах. Матеріял звезли на обійстя окремих господарів і там його тихцем обробляли. А коли все вже було готове до будови, одного літнього вечора запанував у селі незвичайний рух. На громадський вигін по середині села з багатьох садиб почали звозити оброблений матеріял для будови і відразу розпочалось будування. Жваво йшла робота і найдивніше, що не було нікого, когоб можна було вважати розпорядчиком. І тому, коли місцеві поліцаї звились на будові, не знали вони, до кого звертатися з приказами. Не тільки не видно було, хто кермує роботою, але й довідатися про це було годі: селяни, що працювали, ні слова на допити не відповідали. Мовчки відбувалась робота, без людського слова: чути було тільки стукіт довбні, удари сокири і дзенькіт пили. Зателефонували з поліційної станиці до повітового староства, але й там не знали, що робити. А тарноватчани працювали далі, без перерви, всю ніч. І на рано у селі станула нова будівля, наче велика стодола, тільки бляхою покрита та з вікнами по боках.

II.

Не було у тій святині ні стелі, ні підлоги. Свічники були з дерева, мало було церковних річей, взагалі кидалася в очі простота й убогість. Тільки прикрас та цвітів з кольорового паперу багато і вони вимовно свідчили про те, якою любовю оточили селяни свою нову церкву. Сильне враження робила тоді вона на кожного: мимохіть пригадувались перші віки християнства.

Минуло кілька місяців і селяни рішили, що окружна дорога вже добігла до кінця. Ґреміяльно вернулась Тарноватка до своєї прадідівської віри. Почав у церкві відправляти священик чернець з Почаївської Лаври. Не мав він ані права вести метрикальні книги ані викладати релігію у школі, не діставав він ані від уряду ані від митрополії ніякої платні. Не мав ні дому, ні клаптика землі, хоч перед війною тарноватська православна парохія мала щось коло 200 морґів землі, у тому до 40 морґів прегарного лісу. А домів для священика було аж 2: один старий — приходський, а другий збудував власним коштом для себе священик о. Скроцький і пізніше подарував парохії. Минулося. Для теперішнього священика мусіли селяни винаймити мешкання в селянській хаті — одну кімнату. А церковна земля частинно перейшла в руки латинського ксьондза, а в більшості до кольоністів і селян, але всіх неправославних. До цього ще року бодай формально рахувалась вона власністю православної церкви, хоч дивним дивом арендну плату за цю землю брало міністерство рільництва. Відтепер обовязує закон міністра Понятовского, що — як відомо — одним почерком пера вивласнив Православну Церкву з її майна, у першу чергу землі. Очевидно, що Церква не дістала при цьому ані сотика відшкодування.

У Тарноватці жив священик виключно з того, що давали селяни. А вони, хоч самі вбогі, мусіли ще сплачувати борги за будову церкви та дбати про те, якби дальше впорядкувати свою нову святиню. Зворушувала ця дбайливість селян за церкву навіть тих, що їм ця церква була байдужа.

Місцевий дідич, ґраф Тишкевич, який головно причинився до того, що у Тарноватці повстав латинський костел, подарував був трохи матеріялу на ошалювання нової церкви у середині та на огородження її парканом. Навіть сам латинський парох, що нераз громив з проповідальниці „схизматиків", віддав був православним старий іконостас із зачиненої уніятської церкви та один великий образ з бувшої мурованої церкви: це — підкреслював він — у нагороду за їх привязаність до церкви.

Люди прикрашували нову церкву, все щось нового прибувало. Вставили підлогу, зробили стелю, ошалювали з середини, помалювали наново іконостас, відновили деякі образи, а торік набули навіть дзвони, хоч покищо взяли їх на борг. Восени 1937 року ухвалили на громадській раді віддати частину громадського вигону біля церкви під будову дому для священика. Цікаво, що цьому дуже сприяв війт волости, Моссаковскі, інтеліґентний поляк-католик, що одночасно є касієром в економії (у дідича). Вже почали були селяни ладитись до будови дому для священика, закупили невеликий дімок і весною мали приступити до будівлі.

І нагло перша зловіща вістка — заборонили ставити дім для священика. А вслід за нею прийшло до ще гіршого. 14. травня ц. р. відчитав селянам війт Моссаковскі розпорядження про закриття церкви. А 15. травня ц. р. відбулась остання Служба Божа. Незвичайна вона була не тільки тим, що правилась у приявності поліцая. Ціла церква — від малих до старих — увесь час ридала... Не видержав і поліцай — вийшов з церкви, не діждавшись кінця.

ЛИСТУВАННЯ РЕДАКЦІЇ

Ню Йорк, Н. Й. — Між жертводавцями на Рідну Школу в ч. 157 „Свободи" має бути: І. Душка.

П. Б., Дітройт, Міш. — Ви не подали адреси і тому годі вислати катальоґ.

О. Лvговий. Автор застерігає за собою всі права.

ЗА УКРАЇНУ

(ВІРА БАБЕНКО)

Повість із часів революції і повстанської війни у Великій Україні. (В двох частинах).

Частина перша

24)

Аж жовтень приніс великі несподіванки і зміни. Революція в Австрії і Німеччині, орґанізація військових рад, щось на большевицький зразок, у союзницьких арміях підупад старшинського авторитету, а головно, нестримне бажання вояцької маси якнайскорше дістатися до „фатерлянду", в нівець знищили мілітарну силу німців, повернули армії в банди орґанізованих розбишак, що грабували й забирали все по дорозі свого відходу, мовляв: у доброму господарстві і дрантя придасться... Гетьманський уряд, втративши підпору німців, звернувся по піддержку до держав антанти і проголосив федерацію з майбутньою Росією, в добрій вірі, що антанта замінить своїми військами уступаючі німецькі та поможе Україні, коли не як окремій державі, то як частині Росії в її боротьбі з большевиками. Але антанта завела, а федерація з майбутньою Росією, яку Україна малаб своїми силами і коштами відбудувати, а тоді вже з нею „федеруватися", прискорила і так недалекий уже упадок гетьманату. З днем проголошення федерації по всій Україні піднялося загальне повстання і владу перейняла Директорія.

Правда, гетьманський уряд проголосив федерацію під натиском антанти, за помовкою: потопаючий і бритви вхопиться... Але бритва, федерація, з віковим ворогом України оказалася занадто гострою. Замісць удержати хоч яку хвилю на поверхні потопаючий у морі повстань гетьманат, знесла йому голову і тим доконала. Почалася друга війна. Російські старшинські дружини, так щиро піддержувані урядом, за гетьманат битися не мали охоти; не захотіли битись і німецькі частини. Ті в страху за свою шкіру і награбоване майно оголосили своє незаінтересування у внутрішніх розрухах. Одна лише сердюцька дивізія відважно боронила підступів до Києва перед „бандами", та, довідавшися, що в тих „бандах" воюють проти них селяни, часом батьки і рідні брати сердюків, і вона зложила зброю...

Українські мемуаристи залюбки прирівнюють 1918 рік до Великої Руїни часів гетьмана Дорошенка, вишукують анальоґічні події, факти, стараються виправдати нашу програ тим, що, мовляв, історія повторилась. Але ні Дорошенко ні Самойлович не мали і половини тих сприятливих нагод до відбудування і зміцнення української держави, що мав їх останній гетьман. За часу Самойловича Московщина передержувала в Україні досить велику карну збройну силу, а в 1918 році сама Московщина лежала в румовищах заколоту й безладдя. Отже умовини нерівні. Коли і є якась анальоґія, то хіба та, що і давні гетьмани й останній спиралися на чужинецькі сили, замісць звернутися по піддержку до власного народу. Тимчасом, спираючись на армію німецьку, забезпечивши нею кордони України з боку можливих випадів від сусідів, останній гетьман міг створити сильну українську армію і так чи інакше вивести Україну зпід залежности союзницьких військ. Міг, але не вдалося йому перебороти всіх перешкод союзників, ні занархізованої української маси.

По всій Україні переворот відбувався без значнішого пролиття крови, наскільки не вмішувалися в заверюху німці, що всеж таки, без огляду на невтральність, оголошену Великою Вояцькою Радою і Начальною Командою німецьких військ у Києві, часто піддавалися провокаційним відомостям темних типів і на власну руку починали бої з повстанцями. Ті бої переважно велися в околицях недалеких залізничих шляхів та по більших містах. У селах, віддалених від залізниць, властиво не було ніяких переворотів. Селяни арештовували державну варту, роззброювали її і відпускали з Богом на всі чотири сторони. Поліцаїв, що не допікали людям занадто й обходилися з селянами по людяному, роззброювали, а через годину-дві, порадившись між собою, пропонували зіставатися на своїх посадах в імені нової влади. Бушувало, зрозуміло, і бажання пімсти, відплати за знущання в місцевостях, де карні експедиції залили сала за шкіру. Та винуватці, дідичі й арендарі, ще загодя вивтікали, отже і мститися не було на кому.

Безкровно перейшла зміна влади і в тернівській волості. З вибухом повстання в околичних районах зібралися хлопці в Просвіті, поговорили, порадилися з Василем і тогож вечора пішли до приміщення державної варти. Василь сумнівався, чи варто взагалі роззброювати вартівників, хотів переговорити з ними сам, не роблячи ніякої прикрости. Одначе хлопці запечерили.

— Ми не знаємо, яким духом вони дишуть — казали. — Люди добрі, і гарні, свідомі українці, та тут, брате, така заковика, що й рідному не можна вірити. А нуж вони повтікають на поміч гетьманцям? Шкода булоб... Нам хоч зброя придасться.

— Таж повстання охоплює цілу Україну. Куди вони будуть утікати? А колиб і повтікали, то з трьох людей невелика поміч гетьманцям буде — вивірював хлопців Василь.

— Три з одної волости, три з другої, десятої... З цілої України тисячі наберуться. Переговоримо з ними, бодай попередимо.

— Ну, то ходім. Тільки обходитися чемно, без прикростей. Щоб не зразити їх до нас.

— Не малі... Знаємо... Ти говоритимеш від усіх.

Пішли. На пероні Василь сказав хлопцям зістатися надворі, а сам з трьома зайшов до середини. В кімнатах не було вже того безладдя, що за попереднього команданта.

З ДНЯ

ЗВОРОТ ДО РЕЛІҐІЇ.

Старокраєві кореспонденти пишуть, що там слідний поворот людей до релігії. Не лише широкий загал звертається своїм обличчям до церкви, але й інтеґенція. А донедавна так було, що ходити до церкви, слухати Служби Божої для того чоловіка, що покінчив, чи недокінчив школи, було „понижальне". Деж би там іти до церкви і слухати „попівських забобонів". Це не лицювало „розумному чоловікові". Це для неграмотних людей, які не вміють пояснити собі надприродніх явищ розумом, і їм треба сліпої віри. Культурний чоловік має на те розум, голову, книжки. У них він знайде собі на все розумове вияснення. Так колись говорили, коли не всі, то бодай велика частина інтеліґенції.

ЗМІНА.

А нині йде під тим оглядом велика переміна. І що більше, навіть розумніші зпоміж інтеліґенції не тільки що не жахаються тої зміни, але й отверто говорять, що та зміна це корисне і бажане явище.

Бо церква і релігія є дуже важні чинники не тільки для рятування душі від посмертного пекла, але також від дочасного пекла. Церква і релігія, коли вони служать нації так, як бельґійська церква під проводом кардинала Мерсіє, або ірляндська церква впродовж довгих років боротьби з анґлійцями, є надзвичайно корисним і потрібним чинником для будови держави. Можна сказати, що без церкви і релігії неможливо на тривалих основах побудувати ніякої держави.

МОРАЛЬ І ЗАКОНИ.

Кожна держава є оперта на державних розпорядках, законах, які впроваджують у життя урядники, піддержувані фізичною силою поліції, жандармерії, війська.

Але самої фізичної сили мало, щоби впровадити законодавство в життя. До того ще потрібно доброї волі і глибокої моралі серед людей та охоти з' їх боку придержуватися самим тих законів. Якби люди не крали лиш тому, що бояться поліції, то для кожного чоловіка треба булоб одного поліцая. А для кожного поліцая, щоб він також не крав, потрібно булоб знов одного поліцая. Тоді всі люди булиб обставлені поліцаями. Припустім, що тоді вони не моглиб довершити якогось крадіжу, але їх гадки, всеодно, булиб чорні, грішні; вони таки далі думалиб тільки про те, щоб щось украсти. Серед такого морального наставлення на довшу мету не всилі існувати няка держава.

Зрозуміло, що цей приклад є перебільшений. Та всетаки не треба забувати, що люди грішать не тільки крадіжами. В щоденному житті вони мають сотки інших нагод переступити закон і зробити щось таке, що підкопувалоб суспільний устрій, основи держави.

НЕРЕЛІҐІЙНА МОРАЛЬ.

Всякі комуністи, большевики й інші безбожники поспішать із запевненням: „Невже ви думаєте, що суспільна мораль конче потребує якоїсь вищої релігії? Що щоб не бути злодієм, конче треба вірити в Бога?"

На коротку мету так видається, що щоби бути порядним і чесним чоловіком, то не конче треба вірити у якусь вищу релігію. Миж маємо тисячі прикладів, що соціялісти, які відкидають релігію, не конче стають злодіями. Навпаки, серед них є багато чесних і порядних людей.

Але на довгу мету (а про життя нації треба думати не поняттями років, тільки віків) знищення вищої релігії і скупчення всіх наших почувань у напрямі нашого дочасного, матеріяльного життя таки витворять у людей себелюбство, підкопають ідеалізм, а з черги витворять шкурництво, яке дбатиме тільки про те, щоб догодити собі, своїй шкірі. На далеку мету безбожництво мусить викликати цинізм і нігілізм, себто „наплювательний настрій", мовляв: „Усе на світі дурниця, все це чорта варта; ось жий, радій, старайся захопити для себе найбільше життєвих благ, бо коли сконаєш, то все з тобою скінчиться".

ЛЮДИ ХОЧУТЬ РЕЛІҐІЇ.

Люди мають вроджений потяг до релігії. Вони таки сильно бажають, щоб їх життя зо смертю не кінчилось, а щоб в іншому світі продовжалось. Коли когось переконаєте насильно, що нема іншого світу, що зо смертю все кінчиться, то на нього спершу найде духове пригноблення, а далі туга, а вкінці той цинізм, про котрий була згадка вище.

Та чи конче треба заперечувати існування іншого світу? Ні. Нині навіть серед найбільших учених знаходяться дуже побожні люди. Згадатиб про покійного Едісона, який говорив, що „роздумування про Бога є для нього найкращою і найприємнішою темою". Він вірив у Бога і говорив, що в часі його довгих студій над явищами природи він переконався, що в природі ні один атом не пропадає. „Як це можна припускати, щоб така чудова сила, як наша душа, якої присутність ми всі відчуваємо, могла по смерті десь цілком зникнути, пропасти", говорив він. Глибоко віруючим чоловіком є також відомий американський астроном Мілікен, який на честь Бога навіть пише псальми. Таких людей серед учених є багато. Коли вони не соромляться признатись до віри в Бога, то чого мають цього стидатися звичайні смертельники?



КНЯЗЬ БЕСІДНИКОМ.

Нічого в цьому нема небувалого, що наслідник шведського престола, князь Ґустав, промовляє на preріжних бенкетах і інших оказіях з нагоди свого побуту в Злучених Державах для відсвяткування заложення перших шведських кольоній у Новім Світі, але цим разом промова князя є новинкою, бо, прибувши до Америки, він захорів і мусів лікуватися в американських шпиталях. Тепер він уже здоров і промовляв на бенкеті Міжнародньої Торговельної Палати. На образку Томас Вотсон, президент Палати (зліва), й князь Ґустав.

НА ПОЛОНИНІ

Після св. Юрія (6. травня) кінчиться зимовий сон гуцульського села. В Жабю, Криворівні, Головах, Маґурі, Дземброні і т. д. у розставлених по царинках граждах (загороджених місцях) отвираються кошари перед білою хвилею овечих отар. Це відбувається **полонинський вихід,** велике й радісне гуцульське свято, від століть усе таке саме.

В ріжні сторони відходять білі й чорні отари на далекі полонини. Аж від Кут і Коломиї тягнуться довгі походи у зеленіючу зпід снігу верховину. На стрімкі узбіччя і теплі кітловини Чорногори, в погідні, плоскі узбіччя Чивчинських гір або в синій Бескид. Та найбільші гурми овець відходять на величезні полонини Гриняви між Білим і Чорним Черемошем. Тут, коли вийти стрімкою стежкою серед густого лісу, станутъ нам перед очима великі ясні плями полонини, у таку пору ще з білими цятками снігу по ярах.

А всюди на межі лісів стоять покинуті восени стаї (стайні) і бриндзярні. І в них знову закипить життя, окутає їх дим ватри і запах молока. Вже дудонять трембіти, скісно піднесені до неба, скаче коломийка по струнах ясеневої скрипки. Собаки увихаються довкола отари, що лежить серед трави.

Так то бурхливо пливе полонинський вихід. А у стіп високих полонин шумить Черемош усе цю саму пісню.

Від вчасного весняного світанку кипить пастирське життя. Ватаг у задимленій стаї (стайні), як перед світанком зварив страву для скутарів (підпасич, помічник ватага), а опісля відбере від них повні путні молока з ранішнього доєння, не спічне ні на хвилинку. В стаї всюди стоять великі кітли для варення будзу (овечого сира) і бербениці (барилки, бочілочки) на бриндзю. Треба їх дбайливо заповнити по самі береги, заки восени відійдуть вівці на села, треба на підрі (стриху) в теплім, смолянім димі посклaдати великі кружела сира, білого верхавинського будзу.

Не легко то бути ватагом на полонині. Ватаг, або депутат, дістає під опіку вівці господарів, зігнані нераз із кількох далеких сіл. В отарі, що нараховує кількасот овець, не сміє пропасти ні одна, як прийде розрахунок. А за кожну вівцю, що її ватаг одержав у депутат, на час полонинського випасу — дістає восени її власник точно обраховану скількість бриндзі, масла й вурди (сир, виварений із сирватки). Обрахунки переводять спільно, на основі пробного доєння. А маржина (худібка) це найбільша пристрасть гуцула попри свободу й ліс. Гуцулики (коники) всеньке літо качаються не спутані у травах широких полонин. Корови та вівці, подзвонючи дзвінками, бушують свобідно по узбіччях і видолинках. Гуцул любить свободу і розуміє, що вона потрібна і для маржини. Тому обмежує свободу маржини лише високими плотами вориння, що пробігають наче геометрична писанка вділ і вгору полонинами. Бо частина полонин, призначена на сінокоси, повинна бути забезпечена від ратиць і щелепів худоби. Тут двічі до року, весною і пізним літом, відбуваються сінокоси на високих левадах.

Цю пастирську роботу і сінокоси визначають якнайдокладніше на основі свят із календаря. На кожній полонині є такий календар і що неділі читають його старенькі гуцули, що літують у верховині.

Ватаг рідко відпочиває в неділю. Доєння відбувається правильно перед полуднем і вечором, тому ватаг мусить увесь час варити та перероблювати молоко. Скутарі ходять за стадами по верхах і лісових ярах, палять ватри, грають на теленках (сопілках) і трембітах. А підчас доєння вівці тиснуться в замкнутих кошарах, мекають плаксиво.

З весною сходяться нараз над горішній Черемош бутинарі. Це молоді, досвідчені рубачі. Підготовляють якийсь будин (себто рубання лісу), а вже завтра почуєте здолу глухий стукіт сокир і сухий тріскіт падаючих смерек. А вечорами задудонять постоли бутинарів, на токах стай і колиб заплаче скрипка.

Таке то на наших полонинах життя. Довкола гарний, коліровий краєвид високих левад, глибоких долин, ярів. Ще не зовсім вигнали відсіля поезію, ще не всі ліси вирубали. Так і тиснеться на уста пісенька:

„Верховино, світку ти наш,
Гей, як у тебе тут мило,
Як ігри вод, пливе тут час
Свобідно, шумно, весело..."

та зараз і пригадується, що тепер воно не так то весело, бо всюди на Гуцульщині наші люди голодують, головно тепер на переднівку, а ще до того вже й туди заходять „приятелі" та починають переконувати гуцулів, що вони не українці, лише поляки...

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

ШІКАҐО, ІЛЛ. Збори Тов. ім. Тараса Шевченка, від. 252., відбудуться в неділю, 17. липня, в годині 12. вполудне, в гали при 1944 Ірі вул. Проситься членів заплатити вкладки на цих зборах. — І. Маґас, предс.; Н. Батюк, секр.

ЛОРЕЙН, О. Товариські збори Тов. У. Н. Союзу, від. 50., відбудуться в неділю, 17. липня, в годині 1. пополудні, в гали, де звичайно. Проситься членів прийти на ці збори і напоминається довгуючих членів, щоби старалися вирівняти свої довги, бо каса майже порожна і закладати вже нема чим. Члени, що не вирівняють своїх довгів, будуть суспендовані. — М. Шемичик, секр.

КЛІВЛЕНД, О. Піврічні збори Тов. Запорозька Січ, від. 251., відбудуться в неділю, 17. липня, зараз по Сл. Божій, в школі парохіяльній, 2274 Вест 7. вул. Проситься всіх членів прибути на збори, бо буде справоздання урядників і контр. комісії. — І. Третяк, предс.; Н. Страп, секр.-кас.

ВАЖНІ НАРАДИ
УКРАЇНСЬКО - АМЕРИКАНСЬКОГО ВИСТАВОВОГО ТОВАРИСТВА

—: відбудуться :—

В СЕРЕДУ, 20. ЛИПНЯ 1938., в годині 8. ввечір, в У. Н. Домі в Ню Йорку.

Йде про це, щоб вирішити дефінітивно програму української участи в Світовій Виставі в Ню Йорку після цього, як минув реченець до зголошення будови українського павільону на виставі.

Всі члени Українсько-Американського Виставового Товариства зволять прибути точно в означенім часі.

Дмитро Галичин, голова.
Д-р Семен Демидчук, секретар.

ДЕЩО ПРО ПТАХІВ

Ріжні орнітольоґічні стації переводили досвіди з птахами і переконалися, що більшість птахів має дуже добрий орієнтаційний змисл і все вміє вертатися до свого попереднього місця побуту. Вивезено нпр. бузьків із Німеччини і випущен она волю в Туреччині. Бузьки відразу звернулись у відповіднім напрямі і за кілька днів були в досвідній німецькій стації в Росітен (у Прусії), звідки їх були вислали.

Та не всі птахи так легко віднаходять поворотну дорогу. Нпр. кос показався замилуваним волоцюгою. Політав собі трохи по цікавіших гірських чи річних околицях і щойно по кількох днях потрапив назад на досвідну стацію. Ластівки летять ідеально. Ці птахи випущено рівночасно в Мадриді й Атенах, себто в двох менше-більше рівнобіжних місцях від берлінської досвідної стації, і вони майже рівночасно вернулися до Берліна, перелітаючи простір 1,600 — 1,800 миль зо скорістю 300 миль денно. Численні досвіди доказали, що найкращий орієнтаційний змисл мають перелетні птахи. Зате неперелетні птахи, яким непотрібно із життєвої конечности орієнтаційного змислу, є рівнодушні для зміни місця побуту. Виказав це досвід із яструбами, яких із підберлінських лісів завезли над Боденське озеро. Ні один яструб не вернувся. Осіли преспокійно серед нового окруження у промірі 50 миль від місця, на якому їх випустили.

•

Хто з нас не любить співу? Тому теж нераз природники цікавилися питанням, як ріжні птахи є музикальні. Одні не вірили в музикальність птахів, інші взялися досліджувати і дійшли до цікавих вислідів. Виявилося, що наймузикальніші птахи це коси, шпаки та папуги. Птахи ті дуже легко вміють наслідувати людський голос і свист. Зате інші птахи вчаться співу від інших птахів свого роду. У шпаків, косів і папуг можна запримітити лише звичайне наслідування людського голосу або свисту. Одначе є деякі роди птахів, які мають виразне почуття мельодії і такту. Нпр. перевели такий дослід із снігуром: птахові, замкненому в клітці, засвистали дві ріжні мельодії так дивно, що обі злилися в його співі в гармонійну цілість. А соловейки, як виявили досвіди, вміють знаменито переставляти мельодію з нижчої тонації на вищу та навпаки. Ще краще вміють це папуги, які, як видно, є не лише від говорення. Одна папуга, яку навчили мельодії в ес дур, зуміли докінчити цю мельодію в е дур, коли подали їй у початкових тактах цю тонацію. Досвід цей доказує що птахи мають якийсь інстинкт ритму і гармонії, який проявляється в ріжнім співі наших крилатих приятелів.



ПОРОДИЛА ЩЕНЯ В 16-тім РОЦІ.

Шіснацять років життя для собаки, це рівняється в приближеню 80 рокам життя людини. Тому то Майк Вела в Дітройті був дуже здивований, коли його 16-річня сука, Шпіц, уродила здорового песика. Годівельники собак кажуть, що вони ніколи не чували, щоб така стара сука привела на світ щеня. Алеж тут маєте Лізу, яка дуже зависно опікується своїм синком.

ЗБОРИ ВІДДІЛІВ У. Н. СОЮЗУ

ВІЛМІНҐТОН, ДЕЛ. Піврічний мітінґ Бр. св. Івана Хрестителя, від. 247., відбудеться в четвер, 14. липня, в 7. годині ввечір, у своїм домі, 623 S. Heald St. Проситься всіх членів, місцевих і позамісцевих, прийти хоть раз на пів року на мітінґ, бо є важні справи до полагодження. Таксамо проситься довгуючих членів сповнити свій довг. Приймається членів без вступного до У. Н. Союзу, що є найкращою інституцією, що дає поміч своїм членам. Нам треба переконати тих українців, котрі не розуміють, що мають підпирати себе, а підприючи чужих тимсамим помагають бити наш карод в лице. — М. Марцінишин, предс.; Н. Ґурний, кас.; Петро Сас, секр.

РОЧЕСТЕР, Н. Й. Місячні збори Тов. Вільних Козаків, від. 316., відбудуться в четвер, 14. липня, точно в 8. годині ввечір. Проситься всіх членів конечно прийти на ці збори, бо є важні справи до вирішення, як рівнож контр. комісія здасть справоздання за минулих шість місяців. Довгуючі члени зволять вирівняти свою залеглість, бо в противнім разі будуть суспендовані, щоб опісля не було нарікань. — В. Ґурянський, секр.

ПЛЕЙНФІЛД, Н. ДЖ. Місячні збори Тов. ім. Івана Франка, від. 372., відбудуться в пятницю, 15. липня, в годині 8. ввечір, у Товариськім Домі. Проситься всіх членів прийти на час. — В. Ярема, предс.; В. Реновець, кас.; Д. Семенюк, секр.

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА. Місячні збори Тов. Єдність, від. 163., відбудуться в пятницю, 15. липня, в Клюбі Горожан, 847 Н. Френклин ул. Початок точно в год. 8. ввечір. — Уряд.

НЮ ЙОРК, Н. Й. Піврічний мітінґ Бр. св. Андрея, від. 66., відбудеться 15. липня, під ч. 406 E. 67th St., New York. Кожний член є обовязаний бути на піврічних зборах. Будемо принимати нових членів до 45 літ без вступного до Братства і до У. Н. Союзу. Отже добра нагода для тих, що хотілиб належати до У. Н. Союзу, нехай прийдуть на мітінґ. — І. Буґера, секр.

АЛЕНТАВН, ПА. Місячний мітінґ Бр. св. Арх. Михаїла, від. 147., відбудеться 17. липня в 2. годині пополудні. Просимо прийти на означений час, бо є важні справи до полагодження. Довгуючі члени, коли не вирівняють своїх вкладок, будуть суспендовані. Таксамо просимо родичів платити точно що місяця за своїх дітей, бо ви знаете, що діточої каси нема. — Й. Матковський, пр.; І. Рудакевич, кас.; І. Федорак, секр.

ЙОНКЕРС, Н. Й. Місячні збори Тов. Подільська Січ, від. 8., відбудуться в пятницю, 15. липня, у Клюбі, 13 Вашингтин ул., в 7. год. ввечір. Приявність кожного члена конечна. — В. Мандзій, секр.

МІЛВІЛ, Н. ДЖ. Звичайні збори Тов. Запорозька Січ, від. 347., відбудуться в неділю, 17. липня, в годині 2. пополудні, в гали, де звичайно. Проситься всіх членів прибути на збори й привести нових членів. Сповніть свій обовязок, котрий ви приобіцяли на зборах 26. червня головному рекордовому секретареві. — Д. Романюк, предс.; Т. Ковальський, кас.; Г. Тимчій, секр.

ГЕЙЗЛЕТОН, ПА. Піврічний мітінґ Бр. св. Арх. Михаїла, від. 85., відбудеться в неділю, 17. липня, в 1. год. пополудні, в Юніон Гал. Буде звіт з доходів і розходів за 6 місяців і інші важні справи. Довгуючі члени щоб прийшли і вирівняли свій довг. Член, котрий не прийде і не заплатить свого довгу, буде суспендований. Браття Союзовці, ви повинні шанувати і тримати своєї дорогої організації У. Н. Союзу і ще інших заохочувати вступити в члени. А тут виходить, що Братство мусить старатися за ваші місячні вкладки, щоб ви не стратили права до запомог вразі нещастя. — В. Шипула, предс.; М. Поливка, кас.; О. Костюк, секр.

БЕТЛЕГЕМ, ПА. Подається до відома усім членам, котрі платять до каси хорих, що піврічні збори відділу 288. відбудуться в неділю, 17. липня, зараз по Сл. Божій, то є в 1. год. пополудні. Контрольори мають явитися на адресу секретаря в четвер, 14. липня, точно 7. год. вечір. — Т. Данилюк, предс.; М. Брус, кас.; І. Малицький, секр., 1504 E. 7th St., Bethlehem, Pa.

АЙРОНДЕКВІТ, Н. Й. Збори Тов. ім. Т. Шевченка, від. 289., відбудуться в пятницю, 15. липня, в 7. годині ввечір, в українській гали на Норт Ґудман. Проситься членів прийти на означений час, бо маємо важні справи до полагодження. — Н. Головка, секр.

ПЕРТ АМБОЙ, Н. ДЖ. Піврічні збори Бр. св. Николая, від. 104., відбудуться в неділю, 17. липня, в 3. год. пополудні, в Народнім Домі. Проситься всіх членів прибути на ці збори, бо є важні справи до полагодження. Будуть звіти відділових урядників і контр. комісії з їх урядування за 6 місяців. Припоминається всім членам, щоб вирівняли свої вкладки. Також проситься членів, щоби старалися припровадити нових членів, а також вписали свої діти в члени У. Н., Союзу. Вступ вільний до Союзу і до Братства. — М. Вітів, предс.; І. Ворона, кас.; Г. Мисак, секр.

ШИКАҐО, ІЛЛ. Збори Сестр. Благовіщення, від. 125., відбудуться в неділю, 17. липня, в год. 12:30 пополудні, в парохіяльній салі при Оклей і Райс. Проситься членів вирівняти довги. — А. Куропась, предс.; Р. Попадюк, кас.; І. Подола, секр.

НЮАРК, Н. ДЖ. Місячні збори Тов. Вільна Україна, від. 152., відбудуться в середу, 13. липня, в годині 8. вечором, в укр. прав. салі, на Morton St. Проситься довгуючих членів виріняти свої залеглі вкладки, бо коли довгуючі члени не повинуються оголошеним приписам, то будуть суспендовані. — Уряд.

ПАСЕЙК, Н. ДЖ. Місячні збори Тов. ім. вана Франка, від. 97., відбудуться 17. липня, в 2. год., в церковній галі, 47 Hope Ave. Кожний член має явитись на збори. Суспендовані члени мають нагоду прийти і заплатити свій довг, то будуть приняті наново. Вразі не заплачення довгу будуть виключені з організації. Довгуючі, щоби прийшли і заплатили сві йдовг, бо в противнім разі будуть суспендовані. — Т. Скоробогатий, предс.; П. Мікула, заст. секр.

ОБОРН, Н. Й. Збори Тов. Запорозька Січ, від. 283., відбудуться в суботу, 16. липня, в годині 7:30 вечір, у своїм домі. Проситься всіх членів прийти на збори на означений час, бо є важні справи до вирішення. Буде рівнож справоздання уряду і контролі за пів року. Проситься довгуючих членів вирівнювати свої залеглости, бо в противнім разі будуть суспендовані. — В. Лучка, кошовий; А. Шварик, кас.; М. Курій, фін. секр.; Г. Мулик, рек. секр.

ПРОВІДЕНС, Р. АЙ. Звичайні місячні збори відділу 73. відбудуться в суботу, 16. липня, в годині 7:30 вечором, в товариськім льокали. Взивається усіх членів, щоби явились точно в означений час. Довгуючі мають вирівняти вкладки і на будуче старатись приносити вкладки на збори, тай брати участь у зборах, як випадає для члена. У. Н. Союз продовжив кампанію за приєднування нових членів, рівнож продовжив ту саму нагороду для орґанізаторів, отже при добрій співпраці усіх членів можна зробити багато для Товариства і У. Н. Союзу. Впродовж літнього сезону збори будуть відбуватися в третю суботу по першім кожного місяця. — Н. Костів, предс.; П. Накопінський, кас.; Д. Лободяк, секр.

ВУЛКАНИ НА УСЛУГАХ ПРОМИСЛУ

У Тосканії, на південь від Фльоренції і Піви, є смуга італійських ґейзерів, що по італійськи зовуться „фумароля". Ця околиця, велика на 150 кв. миль, міліони літ тому була вкрита кратерами вульканів, що викидають із себе вогонь. Із численних щілин і отворів у землі добуваються тепер великі маси водної пари, а час від часу струї гарячої води. Пара добувається зпід землі з силою більшою, як одна атмосфера. Коли відповідно замкнути таку фумаролю і управильнити видобування пари — можна одержати тиснення яких 100 атмосфер. Подібні джерела пари є ще лише в Ісляндії та Японії.

Вихіснувати гарячі джерела в Італії прийшло на думку інжинірові Францові де Лярдерелеві в в 1818 р. Щоб ушанувати його заслуги, назвали одну місцевість в околиці джерел: Лярдерель. Лярдерель був перший, що піддав думку використовувати енерґію ґейзерів для промислових цілей. Йому завдячує техніка цей новий рід механічної сили. Та вперше вжили сили водної пари з тосканських джерел для промислу щойно в 20 столітті, коли то побудували турбіни з дуже низьким тисненням.

У 1917 р. лярдерельська округа дала більше як 9,000 кільоватів електричної енерґії, витворених турбінами, що їх вправляє в рух пара з тосканських джерел. Менше-більше 3,000 кільоватів дали округи: Серназано, Кастельнуово і Лядже. Велику частину тосканської провінції засобили в електричне світло та доставили розгонову силу для моторів у місцевих фабриках і варстатах.

Цікаво вихіснувала свої джерела підземної пари та гарячої води Ісляндія. У столиці Ісляндії, Рейкявіку, всі доми мають центральне огрівання і кухні „отоплювані" парою з ґейзерів. Тому доми будують без коминів. Так то Рейкявік одиноке у світі місто, в якому мешканці не віддихають саджею і димом, що в інших містах налягає тяжкими хмарами.

ЯК МИ ПОМАГАЄМО РІДНОМУ КРАЄВІ

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Жертви на рідне село.

На просьбу Комітету будови Укр. Нар. Дому в Березовиці Великій, пов. Тернопіль, зложили свої жертви на докінчення будови ось такі громадяни і члени У. Н. Союзу: Михайло Кручовий $10; по $5: М. Дебельський, М. Волинець, Д. Стешин, Ю. Волинець; по $2: М. Козуляк, М. Підгайний, М. Дарнопук, Анна Йотоцька Підручна, М. Крупа, Марія Паппа Дарнопук, М. Підгайний, К. Дарнопук, О. Підгайний, Ева Лось Волинець, О. Жетинський, М. Жук, М. Турський, Катерина Квятковська, Ю. Стречак, Магда Бобовська, Н. Лазар; по $1: П. Стахів, М. Коваль, Марія Залуцька, Марія Сова Івашків, Марія Вівчаровська, В. Уйряша мама, М. Леськів, Софія Пасічник, Марія Умриш, Осипа Колодницька, І. Басняк, Марія Басняк, Н. Палюх, Юлія Палюх, Марія Дебельська, Анна Прокоп, П. Степчук, Текля Волинець, Евгенія Стешин, Параскевія Стешин, М. Козуляк, В. Козуляк, Й. Стешин; В. Роніш 50 цнт. Разом $87.50. На тім справа У. Н. Дому в Березовиці Великій не скінчена. Дальші жертви просимо слати на руки голови комітету.

Nicholas Kozulak,
216 E. 6th St., New York, N. Y.

—o—

БОСТОН, МАСС.

Жертва з віча.

На вічу, яке відбулося 1. травня, жертвували по $1: П. Мороз, П. Боднар, о. І. Бойко, о. Л. Кушнір, А. Кушнір, Ф. Буцяк, І. Буцяк, С. Ярош, І. Масний, М. Хархут, І. Гримак, А. Гапанюк, А. Смарш, А. Рак, адвокат Романів, В. Душник, адвокат Багоцюс, Д. Бортник, С. Музика, О. Ірха, Д. Кузь, Д. Патак, П. Лукаш, С. Попович, Х. Салата, І. Оліяр, С. Микоганб, О. Січкоріз, Н. Давискиба, М. Попович, О. Кудрик; Т. Січкоріз 75 ц.; по 50 ц.: Д. Сілінський, М Музика, Ярош Ксеня, М. Буцяк, М. Давискиба, Н. Буцяк, З. Шафранська, О. Школяр, М. Зварич, К. Любачівська, А. Бербелицька, Т. Терлецький, Г. Зварич, З. Козак. Загально зібрано $53.75. З тої суми відтягнено розходи за бесідника, оголошення і т. п. в сумі $26.30, а решту вислано до Центральної Управи ОДВУ на бойовий фонд.

М. Давискиба.

—o—

НЮ ЙОРК, Н. Й.

Зразкове весілля.

В неділю, 29 травня ц. р., відбулося в щирих українських громадян Онуфрія і Магдалини Баляс вінчання їх донечки Катрусі з українським молодим хлопцем, теж сином щирих українських патріотів, Йосифом Котом. При гарній забаві родичі не забули про Рідний Край. Весільний голова, Максим Савицький, візвав присутніх гостей, щоби по змозі зложили жертву на потреби краю. Бесідник згадав, що нова потрясаюча подія, замордування полк. Е. Коновальця в Ротердамі, повинна зворушити кожного і нагадати йому про змагання українського народу до волі. По його промові зібрався збірковий комітет, а то: Михайло Олексів, Онуфрій Савицький і Григорій Юрків. Вони пішли поміж присутніх і зібрали $22.65 ц., яку то суму розділено так: $12.65 на визвольну боротьбу і $10 на Рідну Школу. Зложили: О. і М. Баляси $2; О. і П. Савіцькі $1.50; по $1: Й. і К. Кіт, В. і А. Кіт, М. і А. Олексів, Н. Н., Марія Никифорчин, Куяновський; Й. Плашець 75 ц.; по 50 ц.: К. Куц, Т. Куяницька, М. Савицький, О. Віщук, І. Зборівський, Ева Гайова, П. Сердюк, Т. Романчук, І. Бібусяк, В. Антошків, Г. Калинович, Г. Юрко, Смирняк; М. Горин 25 ц.; дрібними $5.65. Разом $22.65. Гроші вислано через Обєднання.

Один з рідні.

—o—

САВТ БРУКЛИН, Н. Й.

Писанка Рідній Школі.

Як що року так і цього наша маленька громада у Савт Брукліні дає маленьку жертву Рідній Школі. Наш парох, о. А. Лотович, при всіх нагодах старається заохотити наше громадянство до якнайбільшої жертвенности на повище згадану ціль. Підчас останніх Великодніх Свят о. парох сказав про трудноці і потреби Р. Ш. та просив парохіян при виході з церкви зложити відповідну жертву. Сам від себе жертвував $1, а решту принесла збірка. Суму $13.50 вислано через „Обєднання" на Рідну Школу в старім краю. Жертводавцям, що не зважаючи на важке безробіття, йдуть назустріч нашим рідним у старім краю, належиться щире спасибі.

Марія Демидчук.

ТАРЗАН ПІД ВОГНЕМ.

(40)



Після довгої ночи сонце почало підноситися знов. Цілу ту ніч Дик, Док і Івонна кружляли по верхах дерев, сподіваючися якнайдалі відбитись від леговища дикунів. Вони обчислили, що зробили щонайменше дві милі дороги. А це в нетрах великий шмат дороги, на якім можна затерти всі сліди. Фактично вони кружляли довкруги того самого місця.

Тимчасом Улп, певний що Івонну розірвав лев, над ранком пробудив Ґуля, щоб розказати йому про зникнення Івонни. А щоб своїм словам додати ще більшого зчудування, він додав, що чув, як бог вогню зійшов до колиби, в якій спала Кля, себто Івонна, і, вирвавши одну сторону колиби, вхопив її з собою та поніс під облаки.

Як доказ цього він повів його до колиби і показав у ній діру. Це цілком переконало Ґуля. Кращих доказів йому й не треба було. Але Упл стягнув на себе підозріння чим іншим. Він повинен був удавати сумного. А тут він розказував про ту історію з видимою радістю. „Тут щось не так, щось не так", думав Ґуль, покивуючи головою.

Рано, коли всі дикуни позривались, вони почали голосно й оживлено розказувати собі про ту подію. Найстарший жрець Гом також вислухав уважно про все і замовк. По хвилі надуми він зарядив, щоб усі збирались і рушали далі в дорогу. Ніхто не знав, що задумував Голм. Нагло недалеко за корчами роздалися хлопячі голоси, а між ними голос Івонни. „Засідайтесь!" — закричав Голм.